

Соколовський В.Л.

здобувач,

Національна академія внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ ОБ'ЄКТА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ГРОМАДСЬКОЇ БЕЗПЕКИ

У сучасній науці кримінального права проблема об'єкту злочину належить до найбільш дискусійних. Практично всі дослідники, які займалися вивченням цієї проблеми, погоджуються в тому, що об'єктом слід визнавати те, на що посягає злочин, чому злочином завдається шкода або створюється реальна загроза її заподіяння. Але розуміння того, чому ж саме така шкода заподіюється, єдність думок відсутня.

Не зважаючи на дослідженнями об'єкта та предмета злочинів свого часу займалися різні вчені (зокрема, Я.М. Брайнін, Л.Є. Владимиров, С.Б. Гавриш, М.І. Ковальов, М.Й. Коржанський, О.М. Костенко, Ю.І. Ляпунов, П.С. Матишевський, А.А. Піонтковський, М.С. Таганцев, В.Я. Тацій, Є.В. Фесенко, І.Я. Фойницький, М.Л. Чубинський, М.Д. Шаргородський), все одно ці питання й досі залишаються дискусійними й невирішеними до кінця.

У 1925 р. видатним радянським вченим А.А. Піонтковським була запропонована теорія об'єкту злочину як суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом від злочинних посягань, яка була в подальшому підтримана практично всіма радянськими науковцями, які займалися розробкою загальних проблем об'єкту злочину та проблем визначення об'єктів окремих злочинів [1, с. 129-130]. Теорія об'єкта злочину як суспільних відносин, що охороняються кримінальним законом від суспільно небезпечних посягань, й в сучасних умовах є найбільш переконливою, а тому, визначаючи об'єкт злочинів проти громадської безпеки, слід ґрунтуватися саме на цій теорії.

У науці кримінального права об'єкт злочину поділяється на певні види. «Наукова класифікація об'єктів злочину, – зазначає В.Я. Тацій, – сприяє більш повному з'ясуванню їх сутності, а також соціально-правової значущості, дозволяє визначити вплив об'єкта на розвиток кримінального законодавства і вдосконалення практики застосування чинних кримінально-правових норм у боротьбі зі злочинністю» [2, с. 59-60]. Найбільш переконливою, на нашу думку,

є триступенева класифікація об'єктів злочину. Грунтуючись на співвідношенні філософських понять «загальне», «особливе» та «окреме» її автори виділяють загальний, родовий та безпосередній об'єкти злочину. При цьому загальним об'єктом визнається вся сукупність суспільних відносин, які охороняються кримінальним законом, родовим – окремі одноріні за своїми властивостями групи цих відносин, певна сукупність кримінально-правових норм, безпосереднім – конкретні суспільні відносини, що охороняються певною кримінально-правовою нормою від злочинних посягань [2, с. 59-70].

Метою даної статті є розгляд об'єкта злочинів проти громадської безпеки, що передбачений розділом IX КК України.

Суспільна небезпечність злочинів проти громадської безпеки є дуже високою, оскільки ці злочини належать до загально небезпечних діянь, що спричиняють або створюють реальну загрозу заподіяння шкоди основним соціальним цінностям. Як зазначає В.П. Тихий, «вони порушують загальну (спільну) безпеку життя, здоров'я, власності широкого і невизначеного кола осіб та безпеку інших цінностей суспільства, створюють умови для настання тяжких наслідків, а нерідко їх спричиняють» [3, с. 94]. «Без забезпечення громадської безпеки, – підкреслює В.В. Сташис, – неможливе забезпечення належного захисту особистих, фізичних і духовних прав людини і громадянина, основи яких закріплені у ст. 3 Конституції України» [4, с. 7-10].

Як вказувалося раніше загальний об'єкт злочину як сукупність суспільних відносин, які охороняються кримінальним законом, визначено у ч. 1 ст. 1 КК, згідно з якою під кримінально-правову охорону поставлені права і свободи людини і громадянина, власність, громадський порядок та громадська безпека, довілля, конституційний устрій України, мир і безпека людства.

Родовий об'єкт злочинів проти громадської безпеки являє собою нормальне (безпечне) функціонування громад(и), стан захищеності суспільства – життя, здоров'я людей та інших його важливих цінностей від загроз, систему суспільних відносин, які забезпечують цю захищеність, гарантують безпечні умови життєдіяльності, запобігають загрозам, здатним заподіяти тяжку шкоду, знижують ризик їх настання».

Безпосереднім об'єктом злочинів проти громадської безпеки є 1) безпека особи, суспільства і держави від діяльності злочинних організацій (ст. 255, 256); 2) безпека особи, суспільства і держави

від проявів тероризму (ст. 258, 258-1, 258-2, 258-3, 258-4, 258-5); 3) безпека в частині надання населенню достовірної інформації про загрозу злочинних посягань (ст. 259); 4) безпека від діяльності непередбачених законами України воєнізованих або збройних формувань (ст. 260); 5) безпека об'єктів на яких є предмети що становлять підвищену небезпеку для оточення (ст. 261); 6) безпека в частині убезпечення від неконтрольованого доступу до вогнепальної зброї, бойових припасів, вибухових речовин чи радіоактивних матеріалів (ст. 262); 7) безпека в частині убезпечення від порушення правил обороту (користуванням населенням) вогнепальної і холодної зброї, бойових припасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв (ст. 263); 8) безпека в частині дотримання встановлених правил зберігання зброї або бойових припасів (ст. 264); 9) безпека в частині убезпечення від шкоди якою загрожують радіоактивними матеріалами (ст. 265, 265-1); 10) безпека в частині убезпечення від порушення правил поведження з вибуховими, легкозаймистими та їдкими речовинами або радіоактивними матеріалами (ст. 267); 11) безпека поведження з відходами і вторинною сировиною (ст. 268); 12) безпечна експлуатація повітряних суден (269); 13) пожежна безпека, в частині попередження виникнення і поширення пожеж (ст. 270) [5, с. 791-810].

Але в теорії кримінального права є й інший підхід до видів об'єктів злочину. Зокрема, М.Й. Коржанський, зазначає, що у об'єкті злочину (при його класифікації «за вертикаллю») слід виокремлювати, крім загального, родового та безпосереднього, ще й видовий об'єкт – суспільні відносини одного виду [6, с. 66]. Такі відносини можуть зазнати шкоди від злочинів одного виду (або подібних злочинів). Кожна така група – частина сфери відносин, що утворюють родовий об'єкт, – буде видовим об'єктом; безпосереднім же об'єктом потрібно вважати конкретні суспільні відносини, порушені окремим злочином.

В літературі не має єдиної точки зору щодо класифікації злочинів проти громадської безпеки.

Найбільш прийнятною, на наш погляд, є наступна класифікація:

1) злочини пов'язані з діяльністю злочинних організацій; з тероризмом; злочини пов'язані з порушенням правил поведження з предметами, які становлять підвищену суспільну небезпеку; злочини пов'язані з порушенням спеціальних правил [7, с. 320–321];

2) злочини пов'язані з діяльністю злочинних об'єднань; злочини пов'язані з незаконним поведженням зі зброєю, бойовими припасами,

вибуховими речовинами чи радіоактивними матеріалами; з порушенням різноманітних правил, що забезпечують громадську безпеку [8, с. 232].

Зазначений поділ злочинів проти громадської безпеки на групи дозволяє виділити два види об'єкти. Такими об'єктами є (незалежно від назви) відносини загальної безпеки та відносини спеціальної безпеки.

Загальна безпека (як складова безпеки громадської) визначається як стан безпеки індивідуально не визначеного кола осіб та широкого кола соціальних цінностей [6, с. 9], система відносин, які забезпечують і гарантують захищеність необмежено широкого кола осіб від завдання шкоди їх здоров'ю або життю, знищення майна [9, с. 83].

Спеціальною безпекою є суспільні відносини у сфері захисту фізичних осіб, юридичних осіб і держави від злочинів, пов'язаних із незаконним поводженням з предметами, щодо яких встановлений особливий правовий режим. Під останнім слід розуміти сукупність передбачених чинним законодавством правил, що регулюють порядок поводження з тими чи іншими предметами.

Підсумовуючи викладене слід зазначити, що громадська безпека, як родовий об'єкт злочинів, являє собою сукупність суспільних відносин, пов'язаних із захистом людей, їх об'єднань, підприємств, установ, організацій, держави та її органів, що порушують усталений порядок (правила) їх життєдіяльності (функціонування), а також правила поводження з предметами, щодо яких встановлений особливий правовий режим.

Список використаних джерел:

1. Пионтковский А.А. Уголовное право РСФСР: Часть общая. – М.: ГИЗ, 1925. – 425 с.
2. Тацій В.Я. Об'єкт і предмет злочину в кримінальному праві України: Навч. посібник. – Харків: Укр. юрид. акад., 1994. – 76 с.
3. Тихий В.П. Громадська безпека та деякі особливості складів злочинів проти неї // Законодавство України. Науково-практичні коментарі. – 2004. – № 4. – С. 94-99.
4. Сташис В.В. Вступне слово // Проблеми відповідальності за злочини проти громадської безпеки за новим Кримінальним кодексом України: Матер. міжнар. наук.-практ. семінару 1-2 жовт. 2002 р. – Х.: Східно-регіональний центр гуманітарно-освітніх ініціатив, 2003. – С. 7-10.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – 9-те вид., переробл. та доповн. – К. : Юридична думка, 2012. – 1316 с.

6. Коржанський М.Й. Об'єкт і предмет злочину: монографія / М.Й. Коржанський. – Дніпропетровськ: Ліра ЛТД, 2005. – 252 с.

7. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / [Ю.В. Александров, В.І. Антипов, О.О. Дудоров та ін.]; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – К.: Атіка, 2008. – 712 с.

8. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, Л.М. Кривоченко та ін.]; за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К.: Юрінком Інтер, 2007. – 624 с.

9. Литвин О.П. Злочини проти екологічної й громадської безпеки та безпеки здоров'я населення: навч. посібник / О.П. Литвин. – Черкаси: Східноєвропейський університет економіки і менеджменту, 2004. – 367 с.